

1945, (leden — únor). Slovensko. — Směrnice Hlavního štábu partyzánského hnutí¹ a Slovenské národní rady pro práci ilegálních národních výborů na dosud okupovaném území.

Národným výborom!

HŠPH a Slovenská národná rada² vydala tieto smernice pre prácu v národných výboroch:

¹ 26. října 1944 se přesunul Hlavní štáb partyzánského hnutí na Slovensku z B. Bystrice do Nízkých Tater. Na poradě dne 29. října 1944 konané na Prašivé byla rozšířena působnost štábu na celé území republiky. Velitelem Hlavního štábu partyzánského hnutí v Československu — jak se nadále štáb nazýval — se stal plk. A. N. Asmolov. V Klačanské dolině došlo začátkem listopadu k dalším personálním změnám. Ze štábu odešel K. Bacilek a K. Smidke, dál pod ochranou HŠPH působili J. Šverma a J. Lietavec. Hlavní štáb byl pak nucen pokračovat v obtížném přechodu přes Chabenec do hor. 11. listopadu se usadil (již bez Jana Švermy, který 10. 11. zahynul) v Lomnísté dolině, kde zůstal až do spojení s jednotkami Sovětské armády. V tomto období se HŠPH zaměřil na navázání spojení s partyzánskými oddíly a skupinami vojáků rozbité povstalecké armády a na obnovení jejich bojové činnosti. Koncem listopadu 1944 byla při HŠPH zřízena Válečná rada, jejímž předsedou se stal plk. Asmolov, partyzánské velitele zastupoval A. S. Jegorov a Komunistickou stranu Slovenska J. Lietavec. V souvislosti s postupem Sovětské armády na východním Slovensku a se stoupající revoluční aktivitou lidu v českých zemích rostly i politické a bojové úkoly Hlavního štábu. Konce února 1945 se spojila většina partyzánských oddílů na středním Slovensku spolu s Hlavním štábem partyzánského hnutí v Československu se Sovětskou armádou. (Podrobně o činnosti HŠPH v zimních měsících 1944 a 1945 viz Partyzánské hnutí v Československu, str. 275 n.)

² Slovenská národní rada byla v době Slovenského národního povstání nejvyšším orgánem povstání, autoritou obecně uznávanou v celé slovenské veřejnosti. Při ústupu partyzánů do hor odešli s nimi i někteří členové Slovenské národní rady, aby pomáhali organizovat další odboj. I tehdy bylo použito autority SNR, některá prohlášení podepisují členové nebo zplnomocněnci HŠPH spolu se zástupcem SNR (srv. též dokument č. 104).

Jménem SNR byly např. rozšiřovány v lednu 1945 následující letáky:

„Horehronci:

Slávna Červená armáda sa približuje k Vám. Oslobodila už východné a južné Slovensko a vstúpila do Horehronia. Túžobne očakávaný deň oslobodenia priblížil sa i k Vám. V tejto rozhodujúcej chvíli Vás všetkých čaká ešte posledná skúška.

Dnes vidíte na cestách ustupujúce nemecké hordy, ako ženú pred sebou čriedy dobytky a húfy obyvateľstva z Maďarska a Rumunska. Dnes už môžete vidieť i prvé stáda dobytky a prvé húfy ľudí z nášho drahého Slovenska. Ba mohli ste vidieť i transporty mladých slovenských junákov, ktorí majú v Nemecku zmiznúť. No malé zástupy našich ľudí majú sa stať veľkými húdmi, len čo sa cez naše kraje prevalia posledné nemecké jednotky z frontu, ktoré sú na lúpenia a vraždenie špeciálne pripravené a vychované.

Pamätajte, že tieto tragické prípady sa stávajú len tam, kde sa ľud chová ľahostajne. Kde sa postaví na odpor, kde roľníci i robotníci, živnostníci i inteligencia chopia sa v poslednej chvíli zbrane, zachránia veľa, ak nie všetko.

Horehronci!

Preto ukryjte hneď svoj majetok a dobytok v horách!

Utvorte urýchlene tajné bojové družiny!

Ozbrojte sa okamžite ukrytými zbraňami!

Napádajte dnes a denne ustupujúcich Nemcov!

Využite každú príležitosť a strieľajte na ich autá a povozy, zabíjajte ich, kde len môžete. Partizáni sú s Vami.

Sláva Červenej armáde, sláva maršalovi Stalinovi!

Nech žije nová, demokratická Československá republika.

Smrť nemeckým votrelcom.

Slovenská Národná rada.“

„Podbrezováci.

Nemecké jarmo, ktoré Vas dotiaľ ťaží, čoskoro strasiete so svojich pliec. Túžobne očakávaná naša osloboditeľka, slávna Červená armáda vstúpila už do Horehronia a je už len otázkou dní, kedy vypudí nemeckých votrelcov aj z Podbrezovej.

No najnebezpečnejšie chvíle pre Podbrezovské železiarne a tým i pre Vás všetkých sa ešte len blížia. Od nemeckých banditov vystane všetko. Čo z fabričného zariadenia nebudú už môcť pre krátkosť času odviecť so sebou, budú chcieť zničiť a spustošiť. Tak budú chcieť zabrániť tomu, aby sa podbrezovská továreň, ktorú tisovská vláda za babku predala Goeringovmu koncernu, nedostala do rúk slovenského národa a slovenských robotníkov.

Ochrana železiarní a tým aj Vašich vlastných existencií je teraz položená do Vašich rúk.

Nedajte odvláčať stroje do Nemecka. Chráňte železiareň pred jej vyhodením.

1. Je treba reorganizovať národné výbory, aby sa tieto mohli ujať svojej moci, úlohy a riad ne pracovať. Členov, ktorí sú nečinní, alebo akýmkoľvek spôsobom vypadnutí z práce národných výborov, treba nahradiť novými a tak uviesť v činnosť národné výbory.

2. Pracovať za čím väčší rozvoj partizánskeho hnutia. Podporovať už jestvujúce partizánske oddiely (peniazmi, obuvou, potravinami, zbraňami, zbraňami atď.) a napomáhať tvorenie nových.

3. Znemožňovať všetkými prostriedkami odvláčanie národného majetku zo Slovenska, skrývať čo sa len skryť dá.

4. Znemožňovať Nemcom, aby odvážali zbrane a práceschopných občanov pri svojom ústupe so sebou. Organizovať odchod zvlášť tých mužov, ktorí podliehajú pod pracovnú povinnosť, alebo mobilizačnú vyhlášku do hôr k našim bojujúcim partizánom.

5. Z tých občanov, ktorí ostanú v obci, organizovať tajné bojové družiny, ktoré budú napádať Nemcov vo chvíli priblíženia sa Červenej armády na blízku vzdialenosť. Pre túto chvíľu majú národné výbory súčasne organizovať ozbrojené povstanie v svojom obvode a zatiahnuť doň všetkých občanov obce.

Keď je obec oslobodená Červenou armádou, majú národné výbory zmobilizovať všetky sily na pomocné práce pre Červenú armádu (opravovať mosty, cesty, trate, verejné budovy atď.).

Všetky národné výbory podľa týchto pokynov HŠPH a Slovenskej národnej rady začínajú všestranne pracovať, aby z tejto práce mohli vydávať účty a tak čestne obstáť pri posudzovaní zapojenia sa a vlasteneckej práce pre naše oslobodenie.

Mnoho našich najlepších synov a dcér v tomto rozhodujúcom boji o bytie národov vylialo svoju čestnú krv. Dokončte ich dielo a splňte sen celého národa!

Bojujete za šťastný a nikým neutláčaný národ.

Smrť nemeckým votrelcom!³

Npor. Jaroslav Šolc v. r.,
splnomocnenec HŠPH

Dr. Martin Kvetko v. r.
člen Slov. nár. rady

AÚD KSS Bratislava. Fond 8, inv. j. 93, str. 16. Cykl.

ním do povetria. Dávajte pozor, aby Nemci v továrni nekladli míny a položené míny odstraňujte. Drahocenné súčiastky strojov vymontujte a ukryjte:

Vyzbrojte sa ukrytými zbraňami a ako robotnícky prápor bráňte továreň, ktorej správa má dnes — zajtra prejsť do Vašich rúk.

Nech žije Červená armáda a jej veľký vodca, maršál Stalin.

Smrť nemeckým votrelcom.

Slovenská národná rada.“

[AÚD KSC Praha, mikrofilm C 37, list 227.]

³ Smernice pro práci národních výborů projednávaly pak jednotlivé ilegální národní výbory a přijímaly v jejich duchu usnesení. Například v Nižném Sliači byl po seznámení se směrnicemi odvolán dosavadní ilegální národní výbor pro nečinnost a sestaven národní výbor nový. Bylo konstatováno, že:

„Národní výbor podporuje tieto partizánske oddiely: Bielikov-Jegorov, 4. part. brigádu. Dľa ostatných bodov programu výzvy vykonal Národný výbor túto činnosť: vykopenie bunkerov — sabotáž nariadenia o rukovaní — uschovanie potravných článkov — uschovanie zbraní. Národný výbor má tieto návrhy, požiadavky a sťažnosti: Je nutné, aby Národnému výboru byly dané k dispozícii hotové peniaze za účelom zakúpenia proviantu pre zásobovanie part. oddielov.“ [AÚD KSS Bratislava, čís. příř. 5066/53, ze zápisu schůze NV v N. Sliači z 14. 2. 1945.]

Také v Lipt. Lužné byla přijata konkrétní opatření odpovídající směrnicím. K otázce záchrany národního majetku bylo přijato usnesení:

„NV sa postará o umiestenie dobytky, jednak u gazdov, ktorí sa dobrovoľne prihlásia, jednak, ak by toto nepostačovalo, po jednotlivých dvoroch. NV zostaví reverzy, v ktorých sa podpisujúci zaviazajú, že bude dobytok riadne opatrovať a krmieť, každú chorobu ohlásia a že na vyzvanie NV dobytok odovzdá na určené miesto. V reverzoch bude určená tiež prípadná náhrada, ktorú chovateľ za toto prechovávanie dostane. Tieto reverzy dá podpísať NV tým, ktorí dobytok prevezmú, NV povedie evidenciu prechovávaného dobytky a druhopis tejto evidencie odovzdá zástupcom SNR resp. HŠPH.“

[AÚD KSS Bratislava, čís. příř. 5061/53, ze zápisu schůze NV v Lipt. Lužné z 24. 2. 1945.] Národní výbor v Lipt. Lužné se rovněž usnesl podporovat tvoření místních ozbrojených družin.